

A+PARTNER

De Open Oproep is een selectieprocedure waarbij de Vlaams Bouwmeester de publieke opdrachtgever bijstaat in zijn zoektocht naar een kwalitatieve ontwerper.

In opdracht van de Vlaamse regering draagt de Vlaams Bouwmeester bij tot de voorbereiding en de uitvoering van het architecturaal beleid van de Vlaamse overheid, en helpt op die manier een architecturaal kwalitatieve leefomgeving in Vlaanderen te creëren.

tekst

CHRISTOPHE VAN GERREWEY

fotografie

JAN KEMPENAERS

PLAATS omgeving Joseph Stübbenpark, Duinbergen

BOUWHEER gemeentebestuur Knokke-Heist

OPDRACHT OPEN OPROEP volledige studieopdracht voor de opmaak van een masterplan voor de omgeving van het J. Stübbenpark in Duinbergen (Knokke-Heist)

ONTWERPTEAMS

- West 8 – Rotterdam (*laureaat*)
- Chora architecture and urbanism – Londen
- TV Orizon (nuvolaB architetti associati – Goossens & Bauwens ir.-architecten bvba) – Sint-Niklaas
- TV Christian Kieckens Architects / Fondu Landscape Architects – Brussel
- Arquitectura y sistemas urbanas – Barcelona

BUDGET 50.000 euro masterplan (incl. btw – excl. ereloon)

PROCEDURE 2007-2008

UITVOERING nog te bepalen

Altijd een beetje vakantie

Aan zee is het altijd een beetje vakantie. Dat geldt voornamelijk voor de wonderlijke lijnstad die bijna als vanzelf langs de Belgische kust tot stand is gekomen. De gemeente Knokke heeft zich altijd nogal ouderwets tegen die logica verzet: de toeristen zijn hier welkom, maar op een bepaalde, beschaafde en burgerlijke manier.

Knokke valt, achter de waterlijn, uiteen in vier zones: het Zoute, met de duurste en meest exclusieve huizen en bouwgronden van België; Heist, een meer dorpse buurt rond het Heldenplein, met nauwelijks moderne ontwikkelingen; Knokke zelf, als het commerciële, volgebouwde toppunt van de Lippenslaan – en dan is er Duinbergen: pittoresk, residentieel, licht melancholisch, een beetje afstandelijk en bijna proustiaans. Na de onvermijdelijke eerste laag hoogbouw ligt het accent op de typologie van de kleine witte villa, vaak bij elkaar gezet met een vier- of vijftal andere woningen, op een klein hoogteverschil, toegankelijk langs verschillende paden.

Het Joseph Stübbenpark in Duinbergen is het hart van de publieke ontwerp-site voor deze Open Oproep. Het park, een vroeg 20ste-eeuws ontwerp van de Duitser Stübben, is ondertussen een grote groene, verwilderde put in het landschap geworden, waarin onzichtbare paadjes zich tussen de voormalige duinstructuur slingeren. Rondom spreiden de villa's zich talrijk uit, in de richting van andere, kleine pleintjes, en van de naburige gemeentes Heist en Knokke. Vijf ontwerpteams werden uitgenodigd om dit geheel van publieke ruimtes te transformeren en van nieuwe 'vitaliteit' te voorzien. Tevens moest er in de open lucht een plek en een concept bedacht worden voor de kunstcollectie van de stad.

De moeilijkheid van de ontwerp-opdracht bestaat er dus in met twee schalen te werken: het gaat in zekere zin om de heraanleg van het Stübbenpark, en dus om stadsverfraaiing, om pleinaanleg of om een vorm van stedelijke, architecturale infrastructuur. Anderzijds wordt gevraagd om ook de omliggende pleinen in rekening te nemen, en om op die manier het hele gebied van Duinbergen, tussen het grote, westelijke Willemspark en het oostelijke Park 58, afgelijnd door de Noordzee en de Elizabethlaan, van eenheid, structuur en herkenbaarheid te voorzien. Wat is de juiste hoeveelheid ambitie voor dit ontwerp – ambitie voor de schaal van de omgeving, maar ook ambitie voor een omgeving die vele weken per jaar, als vakantieoord, bijna volstrekt verlaten is?

Nieuwe zeedijk

Christian Kieckens associeerde zich voor de gelegenheid met landschapsarchitect Benoît Fondu. 'Kosmologie en een atlas der bewegingen' – zo noemen ze hun ontwerp voor het geheel van pleinen in Duinbergen. Het getuigt, zoals wel vaker bij Kieckens, van een gedetailleerde, gefragmenteerde en soms nogal bewerkelijke aanpak. De op zich al kleine site wordt onderverdeeld in

Het project van Kieckens en Fondu plant een langverwachte 'genoegdoening' voor de Belgische kunst: de pleinen van Duinbergen worden op afstand met elkaar verbonden door een nieuwe, onbelemmerde zeedijk

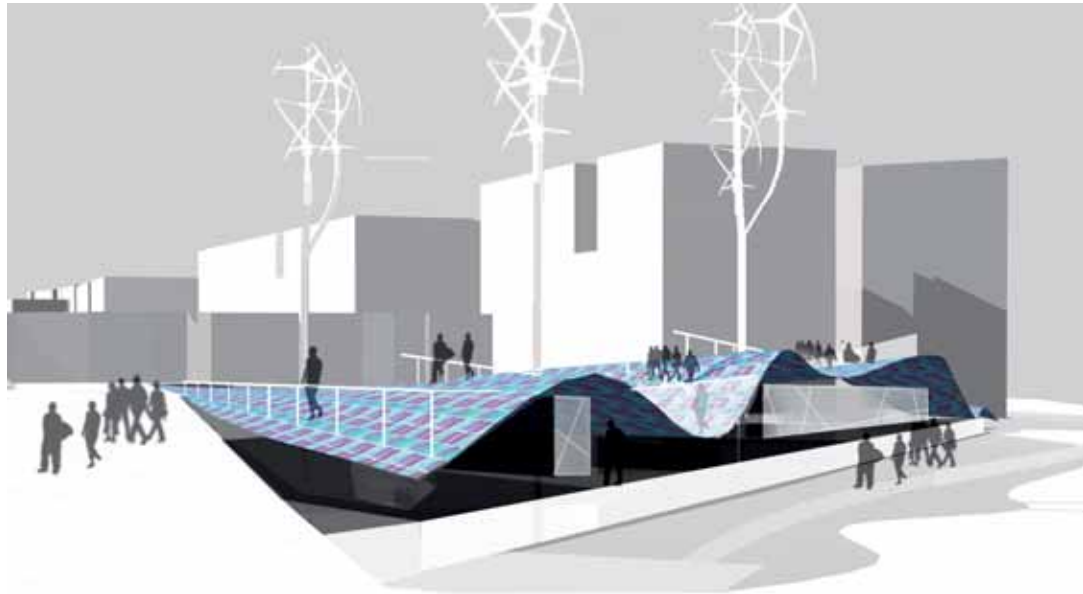
'Surface treatments' – zo omschrijven de architecten van *Arquitectura y systemas urbanas* hun ontwerp: nieuwe, verbindende, maar vooral nog abstracte oppervlaktelagen over de pleinen van Duinbergen

verschillende 'sferen'. Kleine buitenkamers worden aangelegd om op 'een moderne manier' golf te spelen. Een nieuw gebouw met parking en appartementen vormt de grens met de achterliggende stad Duinbergen. De herstelling van het duinlandschap in kamers met natuurlijke wanden, net na de bestaande zeedijk, is de aanzet voor een groots cultuurlandschap. Het Stübbsenpark laat Kieckens onaangeroerd: dat blijft bestaan, of wordt aangepast naar de verlangens van tijdelijke curatoren en kunstenaars. De grootste geste is echter de installatie van een nieuwe zeedijk, parallel aan de bestaande, als een houten catwalk in het zand. Kieckens noemt het een 'genoegdoening van 1.000 stappen lang', als een verbeterde versie van de bestaande zeedijk, zonder al de nadelen daarvan. Een dergelijke ingreep brengt echter juridische problemen met zich mee, want het strand is eigendom van de Vlaamse Gemeenschap. En is de sterkte van de zeedijk niet de eindeloosheid ervan? In elk geval is het vreemd dat één nieuwe, korte en verafgelegen dijk, vijf disparate pleinen moet samenbrengen of coördineren.

De essentie van het plan van Stübbsen

Arquitectura y systemas urbanas, een Belgisch-Spaans ontwerperscollectief, pakt het anders aan. Hun ontwerp, dat door omstandigheden nog niet in afgewerkte staat aangeboden kon worden, neemt zich voor de eenheid in het onafgewerkte plan van Stübbsen terug te brengen. Alle cruciale punten en pleinen worden door middel van zwierige lijnen met elkaar verbonden, maar welk soort paden of gematerialiseerde verbindingen dit tot stand zou kunnen brengen, wordt uit het ontwerp niet geheel duidelijk. De ontwerpers spreken over 'een nieuwe laag' die naar 'de essentie van het plan van Stübbsen' moet voeren, maar het lijkt voor de hand te liggen dat daarvoor meer nodig is dan een diepgaande 'surface treatment'. Het overzichtsplan, hoe kleurrijk en geïntegreerd ook, lijkt (nog) niet naar posities in de werkelijkheid te verwijzen.

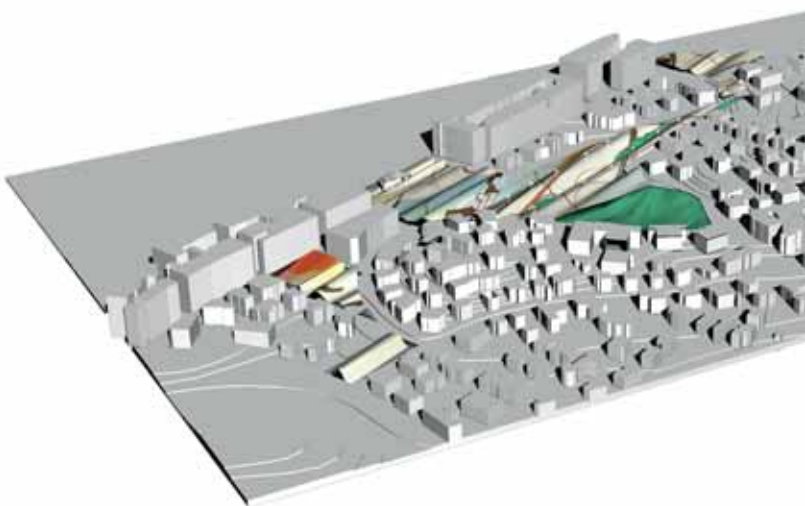

Muzikale partituur

Het meest ambitieuze voorstel kwam ongetwijfeld van het Londense bureau Chora. Duinbergen wordt in hun ontwerp opgeladen met een bijna 'manhattaniaanse' congestie van activiteiten. Het ontwerpinstrument dat hiervoor wordt ingezet is bijzonder en verdient misschien wel navolging – maar waarschijnlijk niet in Duinbergen. De architecten spreken zelf over een 'muzikale partituur' die ze over het ontwerpgebied leggen, maar eigenlijk gaat het om een laken dat het publieke terrein van Duinbergen bedekt, zonder dat het strakgetrokken wordt. De metershoge plooiën die zo ontstaan, laten toe om programmaonderdelen toe te voegen: een overdekt marktplein, een sportheuvel, een 'sixties' groenheuvel, een intiem theater, een shoppingcenter, een turbinepark, enkele piazza's, een plek voor natuurbeheer, een toeristisch infokantoor. Hoe lucratief en vooruitstrevend een dergelijke 'grote vorm' ook moge zijn – voor Duinbergen is het meerdere bruggen te ver. Het is een interessant concept, een boeiende denkoefening, maar het mist anderzijds aansluiting bij de culturele, landschappelijke en economische werkelijkheid.

Ontwerpbureau Chora onderschat Duinbergen alerminst. In hun ontwerp worden de pleinen opgeladen met hedendaagse stedelijke programma's, en letterlijk bedekt met een groots betonnen deken

Wat is de juiste hoeveelheid ambitie voor dit ontwerp – ambitie voor de schaal van de omgeving, maar ook ambitie voor een omgeving die vele weken per jaar, als vakantieoord, bijna volstrekt verlaten is?

TV Orizon wil het Stübbenpark concentrisch uitgraven, en gooit het vrijgekomen zand bij elkaar tot een nieuwe duin op het strand

Draaikolk

Het ontwerp van TV Orizon kan daarentegen ogenblikkelijk naar de aannemer. Er is niets aan het toeval overgelaten. Op basis van een wandelpad, een 'landdijk' van twee kilometer doorheen het binnen-gebied van Duinbergen, wordt een alternatief aangeboden voor de zeedijk. De bestaande pleinen worden langs dit traject gereorganiseerd en krijgen verschillende maar verwante 'sferen' aangemeten. Het Stübbenpark blijft de put die het is, maar wordt in concentrische terrassen naar een dieptepunt vormgegeven. Die draaikolk krijgt in het ontwerp nog twee echo's: net voor de zeedijk en op het zeestrand, in de vorm van een 'duinberg' voor 'duinbergen'. Maar was dit ontwerponderdeel achterwege gebleven als het hier niet om Duinbergen maar om Heist ging? Zo kunnen vele aspecten van dit ontzettend gedetailleerde en volstrekt vormgegeven ontwerp in vraag worden gesteld – de noodzaak blijkt iets te vaak te ontbreken. Het illustreert de moeilijkheid van de opdracht, tussen masterplan en architectuurontwerp; het komt er ook op aan sommige dingen aan de verbeelding over te laten.

Zalig nietsdoen

Daarin is het Nederlandse bureau voor landschapsarchitectuur West 8 het best geslaagd, en veel verbazing zal dat niet wekken. Op de gekende effectieve en gewiekste wijze hebben ze de verlangens van het gemeentebestuur mooi maar fluisterend verwoord. West 8 deinst er niet voor terug om op de wijze van Koolhaas een activiteit als uitgangspunt voor een ontwerp te nemen – zolang het maar om een reeds aanwezige activiteit gaat. Duinbergen wordt nog meer en nog beter wat het al was: een paradijs van rust en zalig nietsdoen, waar de afwezigheid van elke activiteit centraal staat. Aan zee is het altijd geheel en al vakantie. Meteen installeert West 8 ook de broodnodige ondergrondse parkeerplaatsen, daarbij verwijzend naar hun ontwerp voor het Chassé-terrein in Breda. Het Stübbenpark en de oostelijke Wandelbaar worden één glooiend groen landschap, met pieken en dalen, en met paden die voortvloeien uit het bestaande bouwweefsel. Verwijzend naar een golf resort in Miami, naar de typische bomen van het Zwin of naar een stadspark in New York – met een vanzelfsprekende, bijna generische landschappelijke techniek wordt Duinbergen een ongecompliceerde, heldere en residentiële kustgemeente. In een ontwerpwedstrijd tussen architectuur en infrastructuur, tussen natuurlandschap en publieke ruimte, is dat de ambitie die al in de opdracht verscholen zat.

Het zoals altijd gewiekste en daadkrachtige team van West 8 weet wat de bouwheer wil: een langouereus, onbezorgd en herkenbaar duinenpark. Alle auto's zitten onder de grond, en Duinbergen wordt een lokale satelliet in een wereld vol vrije tijd, doorgebracht op golfterreinen